

TijdSchrift 149

Historische Vereniging Vlaardingen • augustus 2018

BankGiro
Loterij

open
MONUMENTENDAG

Keukens • Badkamers • Toiletten
tegelwerken

Dick Blenk
George Stephensonweg 21 f
3133 KJ Vlaardingen
010-4359093 / 06-20597239

Hier adverteren? info@hvv-vlaardingen.nl

Westhavendomein
Vastgoed & VvE Beheer

Volledige ontzorging voor vastgoedeigenaars en VvE's

Westhavenplaats 40a • 3131 BT Vlaardingen • Tel.: 010-2477477 • E-mail: info@westhavendomein.nl

www.westhavendomein.nl

Vlascom CV
Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:
Schadeverzekeringen
Watersportverzekeringen
Levensverzekeringen, Pensioenen
Financiële planning
Schadebegeleiding
Financiering, sloopshypotheek
Vermogensbeheer

Fisc-ad
Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson
fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: info@fisc-ad.nl
www.fiscaaladviseurs.nl

Vlaardingen
anders bekeken

**Stadswandelingen,
rondleidingen en meer,
ook voor besloten groepen**

www.serviceteam-vlaardingen.nl
facebook.com/serviceteamvld

De Witte
GARANTJEMAKELAARS

Korte Hoogstraat 4a
3131 BK Vlaardingen
Tel. 010 - 434 38 44

**Voor alle
molenproducten en
broodmixen gaat u
naar Aeolus!**

*Kijk op www.aeolus.nl voor het
hele assortiment*

Kortedijk 16
3134 HB
Vlaardingen
T : 010 434 61 31
E : info@aeolus.nl
I : www.aeolus.nl

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 17,50. Voor leden woonachtig buiten Vlaardingen € 25,00 en dat is dan inclusief portokosten. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL44 INGB 0000 750 978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Lidmaatschap
Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Lid worden kan het gehele jaar door. Kortings op de contributie bij lid worden in de loop van het jaar is niet mogelijk. Wel worden dat jaar reeds uitgegeven publicaties dan nagezonden.

Opzegging
Opzegging van het lidmaatschap dient schriftelijk bij de ledenadministratie te geschieden of via een email naar info@hvv-vlaardingen.nl. Een opzegging kan direct ingaan of aan het eind van het jaar. Restitutie van contributie wordt niet verleend. Leden die hun contributie niet voor of op 31 december hebben voldaan worden automatisch uit het ledenbestand verwijderd.

Het bestuur is als volgt samengesteld:
Dhr. T.H. Hartman, voorzitter
Dhr. J. van Elk, vice-voorzitter
Dhr. E. van Rongen, secretaris
Dhr. C. Maarleveld, penningmeester
Dhr. A.W.J. Andriessen, 2e penningmeester
Mw. M. van der Hoek, notuliste, lid
Dhr. M.M. Carree, lid

Contactadres HVV, ledenadministratie en redactieadres Tijd-Schrift:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Redactie Tijd-Schrift:
E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
M.M. Carree
Mw. G. van der Weijden
F. Wittkampf

Verkoop losse publicaties:
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992
© Historische Vereniging Vlaardingen
Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl - www.begraafplaatsmaus.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel 3

Het thema van Open Monumentendag 2018 is “In Europa”
Ron Hoekstra 4

Archeologie uit Europa
Rutger Terluin 6

‘Europese’ straatnamen in Vlaardingen
Ron Hoekstra 12

Duitsers in Vlaardingen, 18e eeuw
Harm Jan Luth-Mulders 16

Boekbespreking 23

Ledenactiviteiten 24

Omslag: De vlag van Europa

Westkaai

VOOR LUNCH & DINER

Stijlvol lunchen en dineren
voor een prettige prijs

Restaurant Westkaai, Westhavenkade 10, 3131 AB Vlaardingen
T 010 - 248 70 18 E info@westkaai.nl I www.westkaai.nl
Openingstijden: ma. t/m za. v.a. 12.00 uur (keuken: 12.30 - 22.00 uur), zondag v.a. 15.00 uur.

PUUR NATUUR
BEHANDELINGEN

**Lieneke
Terleth**

SCHOONHEIDS-
SALON

P.K. Drossaartstraat 55 ~ 3131PA Vlaardingen
Tel: 010 4342125 ~ www.lieneketerleth.nl
Facebook: Schoonheidssalon Lieneke Terleth

“De Vlaerdinger” Touringcarbedrijf

Rode Kruislaan 33
3135 WC Vlaardingen
Telefoon +31 (0)10 - 449 03 70
Mobiel +31 (0)6 - 53 79 10 23
E-mail info@devlaerdinger.nl

STOUT

GRAFISCHE DIENSTVERLENING
Tel. 010 - 248 06 03 • www.stout.nu

Méer dan een drukkerij!

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
3131 VL Vlaardingen
Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL
BLOEMSIERKUNST

**DIJKSHOORN
EUROMOVERS**

AL MEER DAN
50 JAAR
VERHUZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL
TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: +31 (0)10-2480522

Redactioneel

Reizen

In deze tijd van het jaar reizen we heel wat af. Hele volksstammen migreren tijdelijk naar warmere streken (alhoewel dat met de dubbele hittegolf hier niet bepaald nodig was...). Met al gevolg lange hete files op de zwarte zaterdagen. Waarom al die mensen daar toch elk jaar weer intrappen...? Maar reizen is van alle tijden, zij het dat het vroeger niet gedaan werd om op vakantie te gaan, maar om andere woonstreken te zoeken, of om handel te drijven. Hierdoor is de Vlaardingse gemeenschap uiteindelijk gevormd. Door mensen die uit alle windstreken hier naartoe kwamen en zich deze plek tot thuis maakten. Het thema van Open Monumentendag 2018 is “In Europa”. Dat bood onze schrijvers mooie mogelijkheden om te laten zien wat voor vondsten uit soms verre buitenlanden in de Vlaardingse klei zijn gevonden (Rutger Terluin) en hoe heel veel Vlaardingse families wortels in Duitsland hebben (Harm Jan Luth-Mulders). Daarnaast worden de naamgevers van de straten in de wijk waar ondergetekende woont, voor het voetlicht gehaald. Dat Paul Henri Spaak een Belgisch politicus was die aan de wortels van de Europese eenwording heeft gestaan, wist ik wel, maar niet dat hij ook Secretaris-Generaal van de NAVO is geweest. Zonder hem en de andere politici zou er geen Europese Gemeenschap zijn geweest. Sommigen (zoals de Britten) zouden daar misschien niet rouwig om zijn geweest, maar het heeft toch ook zeer grote voordelen, zoals vrij verkeer van mensen en goederen (dus in ieder geval geen files voor de grensovergangen meer) en één munt, dus geen gewissel en omrekenen. Dus het reizen is er wel gemakkelijker door gemaakt. Maar voor OMD hoeft u niet ver te gaan: alle activiteiten vinden om en in het centrum van onze Haringstad plaats. Het voorlopige programma staat in dit Tijd-Schrift, het definitieve volgt later (hou de website in de gaten).

Wat ook later volgt is een uitnodiging voor een extra Algemene Ledenvergadering. Het bestuur is bezig om de Statuten en het Huishoudelijk reglement aan de huidige eisen en tijd aan te passen. En dat willen we met u bespreken op 27 november. Hou die datum dus vrij! De bijeenkomst wordt gevolgd door een boeiende lezing, in de Ledenactiviteiten vindt u alle informatie. En tot slot is er nog een boekbespreking – voor wie in dubio staat om het boek aan te schaffen.....

Eric van Rongen
Eindredacteur

Mededeling van het bestuur

U wordt verzocht vragen over uw lidmaatschap uitsluitend te richten tot de ledenadministratie (bij voorkeur via email info@hvv-vlaardingen.nl, of telefonisch 010-4749416, na 18.00 uur).

Het thema van Open Monumentendag 2018 is “In Europa”

Ron Hoekstra

comité Open Monumentendag Vlaardingen

De 32ste editie van het evenement gaat over de gemeenschappelijke geschiedenis en het culturele erfgoed van Europa. Wat bindt ons in Europa? Deze vraag stellen we in 2018, omdat dan *het Europese Jaar van het Cultureel Erfgoed* wordt gevierd, uitgeroepen door de Europese Commissie.

Met dit themajaar worden de inwoners van Nederland aangemoedigd om het erfgoed in Europa te delen, te waarderen en om het te behouden.

De Open Monumentendag, zelf onderdeel van de European Heritage Days die in vijftig landen of landsdelen wordt georganiseerd, onder auspiciën van de Raad van Europa en de Europese Commissie, haakt aan bij dit Europese jaar.

Het thema “In Europa” gaat over de Europese cultuur als verbindende factor tussen landen en hun burgers en tussen monumenten als uitingsvormen daarvan.

Wat houdt dat voor de Open Monumentendag in? Landelijk gaat de aandacht uit naar internationale bouwstijlen, de uitwisseling van (bouw)materialen, kennis, wetenschap en technieken. Het gaat over grensoverschrijdende handel, transport, migratie, religie, internationale verdragen, conflicten, diverse vormen van kunst en filosofiestromingen en hun weerslag op onze gebouwde omgeving. Open Monumentendag vertelt het verhaal van de Europese monumenten. Het verhaal van mensen en monumenten In Europa.

Wat doen we er in Vlaardingen mee?

Vlaardingen is geen Europese cultuurstad. Er zijn zaken te bedenken die met een Europese bril op, interessant kunnen zijn om op

een Open Monumentendag in Vlaardingen aandacht te geven. Maar zijn er cultureel-historisch panden in Vlaardingen die op een OMD open kunnen zijn of aandacht kunnen krijgen? Natuurlijk zijn de bekende gebouwen met een monumentenstatus of culturele waarde open. Ook zullen er bijzondere activiteiten zijn en wat onbekende objecten of panden te ontdekken zijn.

Is er ook iets Europees te zien of te beleven? Er zijn veel restaurants met buitenlandse roots. De wijncultuur, voor velen een hobby of een bron voor genot, is Europees-gerelateerd. De lekkerste ijsjes komen toch van de Italiaan. Ook de pizza is geen Hollands gerecht. Supermarkten hebben regelmatig bijzondere weken met producten uit Frankrijk, Italië, enzovoort. Dat is leuk, maar is dat iets voor een Open Monumentendag?

Het gaat in Vlaardingen meer om het ontsluiten van informatie over Europese aspecten.

We zullen in Vlaardingen op en rond de Open Monumentendag vooral aandacht geven aan informatie over Europese relaties in de artikelen in het Tijd-Schrift, dat u nu leest en in andere vormen van kennisuitwisseling zoals lezingen en publicaties.

Het kan toch een interessante dag worden op zaterdag 9 september. Het beknopt programmaoverzicht zoals het op dit moment (juli) bekend is, staat hier onder.

Programmaschets OMD 2018

Het comité OMD 2018, bestaande uit Harm Jan Luth, John Ditiécher, Rutger Terluin, Nina Meulendijk en Ron Hoekstra heeft in samenwerking met de partners de volgende activiteiten voorbereid.

De OMD is in Vlaardingen in de praktijk op

zaterdagmiddag vanaf 12 tot rond 16 00 uur, met een enkele uitzondering. De lezingen zijn op vrijdagavonden vóór de zaterdag 8 september.

De precieze tijden staan in het programmaboekje en straks in de media en de websites: www.stichtingerfgoedvlaardingen.nl en www.openmonumentendag.nl/vlaardingen

Plannen

1. In en rond Stadhuis, Grote Kerk en Markt

- Een archeologische boring in de Kerkterp (op zoek naar burcht?)
- Een kleine markt met info-kramen o.a. Archeologie, Helinium, Historische Vereniging Vlaardingen, ServiceTeam
- Optreden Gloria Toonkunstkoor (onder voorbehoud)
- Torenbeklimming o.l.v. ServiceTeam Vlaardingen
- Concert Grote Kerk Aad Zoutendijk

2. Museum Vlaardingen

- Lopende tentoonstellingen
- Openingshandeling OMD met optreden Gloria Toonkunstkoor
- Kledingshow (onder voorbehoud)

3. Rivierzone - Kon. Wilhelminahaven – Oosthavenkade

- Open panden o.a. pand aan de KW-haven NZ. met een markt
- Ontdek-activiteiten o.a. Vulkanbrouwerij
- Onthulling mozaïeken Galgkade (onder voorbehoud)

4. Stadsarchief Vlaardingen

- Open Huis met rondleidingen
- Demonstratie boekreparatie (materiaal meenemen !)

5. Molen Aeolus open molen

6. Streekmuseum Jan Anderson

- Tentoonstellingen, o.a. WO I en II

7. Watertoren

- Rondleiding, tentoonstelling en terras

8. Lezingen

- a. Op vrijdagavond 7 september: de OMD-presentatie met Willy Atema met medewerking van “Nieuwe Nederlanders” en hun cultuurbeleving in het Museum Vlaardingen.
- b. Op vrijdagavond 31 augustus: “Waar lag de burcht van graaf Dirk III ?” door Tim de Ridder, ook als voorbereiding met de boring op 8 september, in de Bibliotheek Waalstraat.

9. Educatief Archeologisch Erf Broekpolder

- o.a. prehistorisch huis en bouw middeleeuws huis (onder voorbehoud)

10. Publiciteit

- Themanummer Tijd-Schrift HVV in augustus
- Flyer
- Programmaboekje
- Website, sociale media
- Persberichten

11. Overig

- Grote doeken op diverse locatie
- Wandeling o.l.v. ServiceTeam Vlaardingen (onder voorbehoud)
- Klassendag is verplaatst naar oktober de Maand van de Geschiedenis

Archeologie uit Europa

Rutger Terluin
archeoloog Gemeente Vlaardingen

Europa. Een groots continent waar je tegenwoordig al een paar dagen voor nodig hebt om het te doorkruisen. Laat staan hoe dat vroeger geweest moet zijn. Rome, eertijds het centrum van Europa was al gauw twee maanden lopen. En een bedevaart naar Santiago de Compostella zal niet sneller zijn gegaan. Ondanks de lange afstanden waren er wel altijd contacten. Vlaardingen lag niet geïsoleerd, zo blijkt uit de vondsten die we hier opgraven. Sterker nog, in zekere zin heeft Vlaardingen haar bestaan aan Europa te danken.

Vlaardingse bodem
In de delta waarin Vlaardingen ligt monden de grote rivieren als de Rijn en de Maas in zee

uit. Twee rivieren waarvan we de oorsprong in verschillende Europese landen moeten zoeken. Smelt- en regenwater bewegen zich al duizenden jaren door Zwitserland, Duitsland, België en Frankrijk onze kant op. Het is echter niet alleen water wat er al die tijd stroomde. Gedurende de lange loop door deze landen schuurden de rivieren zich een weg door het landschap. En dit moeten we letterlijk nemen. Langzaam werd de bodem daar uitgeschuurd, en voerde het water zand en klei met zich mee. Bij Vlaardingen vond het omgekeerde plaats. Hier traden de rivieren regelmatig buiten hun oever. De zand en kleideeltjes stroomden uit over het land, en bleven achter toen het water zich terugtrok. Zo vormden de rivieren met iedere overstroming een dun laagje land. In de loop van duizenden jaren is op deze wijze het meters dikke zand- en kleipakket ontstaan waarop wij tegenwoordig wonen. Onze bo-

dem is dus opgebouwd uit hele kleine stukjes van bergketens als de Alpen en de Ardennen. Zo lopen we letterlijk over Europese grond.

Steentijd
Wat hadden de mensen van de Vlaardingen-cultuur met Europa? Eigenlijk niets, want Europa bestond nog niet echt. Toch zijn er wel parallellen. Archeologen delen de wereld in groepen in, die ze culturen noemen. Elke cultuur heeft zijn eigen gebruiken, bijvoorbeeld de wijze waarop ze hun doden begraven, de manier waarop ze hun aardewerk potten versieren en de vorm van hun werktuigen. En iedere cultuur heeft ook een eigen gebied waar ze leven.

Nederland kende al drie culturen. De Vlaardingencultuur langs de kust en de grote rivieren, de Hunebedbouwers in het noordoosten en de Steingroep in Limburg. Zuidelijker, richting Frankrijk vinden we weer een volgende cultuur. Net zoals Europa tegenwoordig is opgedeeld in een lappendeken van landen, was er in de steentijd sprake van een nog fijnmazigere lappendeken aan leefgebieden met een eigen archeologische cultuur.

Die culturen stonden wel in contact met elkaar. Dat weten we omdat we op veel plekken materialen terugvinden die er niet thuishoren. Al dat vuursteen bijvoorbeeld wat de Vlaardingencultuur gebruikte. Dit komt van nature niet in onze bodem voor. Het is te zwaar om met het rivierwater meegevoerd te worden. Het kan enkel door mensen hierheen gebracht zijn.

Hoe ging dat dan in zijn werk? Wellicht stapten de Vlaardingers hier in hun kano om vuursteen elders zelf te winnen, of te ruilen. Of kwamen mensen van buiten om het hier te ruilen tegen lokale producten. Ruilhandel is niet per sé noodzakelijk. Goede relaties houden met je burens is ook wat waard. Om vriendschapsbanden te bestendigen kunnen mooie vuurstenen bijlen als gift dienen. Of als huwelijksgeschenk, want continu binnen de

Vuurstenen bijl

eigen groep trouwen brengt weer andere problemen met zich mee. Er zijn dus meer mogelijkheden waarop voorwerpen door prehistorisch Europa heen verplaatst kunnen worden. Hoe zou onze Vlaardingenbijl vanuit België hier terecht gekomen zijn?

Romeinse Tijd
De Romeinen waren het eerste volk die grote delen van Europa binnen één Rijk samenbracht. Na een verovering die enkele eeuwen duurde, viel al het land ten zuiden en westen van de grote Europese rivieren de Rijn en de Danube eronder. Deze rivieren vormden de grens, die in de Romeinse Tijd de Limes werd genoemd. Die Limes verdeelde ons land in tweeën. Ten noorden woonden de Friezen en ten zuiden de Cananefaten en Bataven. Vlaardingen viel binnen het gebied van de Cananefaten.

Binnen hun Rijk legden de Romeinen verharde wegen aan. Hierover konden mens, dier en goed makkelijker dan voorheen door heel Europa reizen. Naast gewone reizigers en handelaren zijn dit ook soldaten geweest. Soldateneenheden werden door het hele Rijk verplaatst. Zo zaten er Cananefaten in Roemenië en was bij ons in de buurt een contingent Spanjaarden gelegerd. Alle hadden een

Vlaardingse vondsten
uit Europa
Gelaagde bodem

Terra Sigillata

ding gemeen. Ze werden betaald met Romeins geld. Romeinse munten vinden we in heel Europa terug. Je kunt zeggen dat het de voorloper van de Euro was.

Met de overheersing van de Romeinen zien we langzaam maar zeker ook overal dezelfde goederen verschijnen. Een mooi voorbeeld hiervan is iets wat archeologen terra sigillata noemen. Dit is aardewerk, zoals borden, kommetjes en bekers, met een mooie glanzend rode kleur. Het werd in enkele Europese productiecentra gemaakt en vervolgens over het hele Rijk verspreid. Reinzabern in Duitsland

Romeinse Gem

was een van die centra. Het meeste terra sigillata dat in Vlaardingen wordt gevonden zal uit deze streek afkomstig zijn.

Ook eetgewoontes veranderen. Tot de komst van de Romeinen kenden we de kip niet en we aten hier geen oesters. En wat te zeggen van gebouwen. Op verschillende plekken zijn in Vlaardingen resten van dakpannen uit de Romeinse Tijd teruggevonden. We gingen steeds meer op Romeinen lijken. Een soortgelijk romaniseringsproces vinden we overal waar de Romeinen zaten terug. Rome drukte zijn stempel, wat misschien nog het mooiste tot uitdrukking komt in de glazen gem die op de Vergulde Hand-west is aangetroffen, en waarin het portret van de Romeinse godin Roma is uitgesneden.

Middeleeuwen

Na de val van het Romeinse Rijk verdeeld Europa zich weer. Grotere en kleinere rijkjes komen op en verdwijnen. Karel de Grote doet een goede poging om de verloren eenheid te hertellen, en zelfs richting het oosten uit te breiden, maar ook zijn Rijk houdt niet lang stand. Ondertussen vormt zich ook iets wat archeologen wel als een Noordzee-cultuur aanduiden.

De bewoners van de kusten van de Noordzee onderhielden nauwe contacten met elkaar. Ook Scandinavische landen sloten hierop aan. Friese handelaren en daarna de Vikingen spelen een belangrijke rol hierbij. Zelfs toen Dirk III en zijn opvolgers hier in Vlaardingen de scepter zwaaiden bleven die contacten bestaan. Zo zijn in 11e eeuw Vlaardingen delen van noord-Duitse Vikingschepen gebruikt om grafkisten van te maken. En we vinden een munt die in Vlaardingen geslagen is terug in Stockholm.

Wat gedurende de middeleeuwen vaste voet in heel Europa krijgt is het Christendom. De kerk wordt wel als de ware opvolger van het Romeinse Rijk beschouwd. Rond 700 wordt in Vlaardingen al een kerkje gesticht.

Hout van een Viking-schip

Helaas hebben we deze nog niet teruggevonden – we vermoeden dat die onder de Grote kerk ligt – en ook andere archeologische resten uit deze tijd zijn schaars.

In de laatste eeuwen van de middeleeuwen slaat het Christendom ook onder brede lagen van de bevolking aan. Grote kathedralen worden gebouwd, en vele bedevaartsoorten zagen het licht. Pelgrims maakte reizen door heel

van een open haard teruggevonden waarop Karels wapen en wapenspreuk afgebeeld zijn. In deze tijd spreidt Europa haar vleugels uit over de rest van de wereld. Eerst nog via Spanje en Portugal, maar alras gevolgd door de Nederlanden. Een eerste vorm van kapitalisme doet haar intrede. Handel wordt prominent, en de welvaart groeit. Ook in Vlaardingen. Hier vinden we resten van exotische producten zoals de kokosnoot, tritonschelp uit Japan en porselein uit China. Maar ook uit Europa komen luxe items, getuige een mooie glazen ringbeker uit de Bohemen, die in een beerput op de hoek van de Brede Steeg en Zomerstraat lag.

Het was eveneens een tijd van lange oorlogen. Die van ons tegen Spanje duurde al 80 jaar. En zoals dat gaat in onrustige tijden, heeft dat ook conse-

Flardinga-munt

Europa. Ook Vlaardingers, want hoe anders moet die Sint-Jacobsschelp uit Santiago de Compostella hier terecht gekomen zijn, die bij de opgraving Gat in de Markt is gevonden?

Europa in de vroeg moderne tijd

De einde van de middeleeuwen wordt in het algemeen in het jaar 1500 gelegd. In datzelfde jaar zie ene Karel van Luxemburg in Gent het levenslicht. Deze Karel zal later als koning van Spanje en keizer van het Heilig Roomse Rijk heersen over een groot deel van Europa. Ook de Bourgondische landen, waar Vlaardingen onder viel, hoorden hem toe. Dit feit ging niet aan onze stad voorbij. In de Havenstraat hebben archeologen een steenfragment

Sint-Jacobsschelp

Deksteen met wapen
Karel V

Engelse leisteen

quantities voor wat archeologen in de bodem terugvinden. Bouwmateriaal bijvoorbeeld, wat altijd uit de Ardennen via de Maas naar ons toekwam. Uit historische bronnen is bekend dat in de 17e eeuw, toen door de tachtigjarige oorlog de aanvoer vanuit België problematisch was, grote hoeveelheden leien uit Engeland in Nederland zijn geïmporteerd. Ook naar Vlaardingen. Dit soort Engelse leisteen, dat als dakbedekking werd gebruikt, is bijvoorbeeld uit de bodem van de wijk Hoog Lede naar boven gekomen.

Moderne tijd

De 18e eeuw is de eeuw van de Verlichting. Het geloof in de rede en vooruitgang op velerlei gebied duwde Europa de moderne tijd in. Verlichtingsidealen als scheiding tussen de privaat en publiek domein, de gelijkheid van mensen, vrijheid van meningsuiting en religie zijn nog altijd onze grondbeginselen.

De legitimiteit van de macht van de vorst, die tot dan toe gebaseerd was op God en traditie, werd in twijfel getrokken. In sommige landen, zoals Pruisen en Rusland, omarmde vorsten de nieuwe idealen en bleven als verlicht despoot heersen. In andere landen lukte dat min-

der goed, en maakte revolutie een einde aan hun macht. Ook in Nederland brandde de strijd tussen de patriotten en prinsgezinden los. De eigenaren van de Vlaardingse herberg De Visscher kozen duidelijk partij voor de prins, wat te zien is aan het servies dat zij hun gasten voorschotelden.

Naast een politieke kwam ook de industriële revolutie in Europa op gang. Deze revolutie omvat meer dan enkel het gebruik van stoommachines. Gilden verdwenen en fabrieken met een eigenaar en werknemers kwamen op. Eenvormige massaproductie werd door middel van het maken van reclame aan de man gebracht. De industriële revolutie begon in Engeland. In dezelfde herberg De Visscher zijn de producten uit deze begintijd teruggevonden, zoals dit suikerpotje van creamware. Maar met al die industrie kwam ook de vervuiling. Wellicht daarom zien we in de 19e eeuw een massale invoer van mineraalwater uit Duitsland op gang komen. In bijna alle opgravingen van vindplaatsen uit de 19e eeuw vinden we wel fragmenten van mineraalwaterkruiken terug. Soortgelijke kruiken zijn overigens ook door onze burens uit Schiedam gebruikt om hun jenever in te verpakken, en tegenwoordig is vooral die van Bols bekend.

Tegenwoordig is als vanouds

Hierboven is, aan de hand van een beperkt

Bord met Prins Wil-
lem V

Industrieel aardewerk

aantal vondsten die in Vlaardingen uit het bodemarchief naar boven gekomen zijn, met grote stappen door de Europese geschiedenis gelopen. Vlaardingen lag niet geïsoleerd en grote Europese trends gingen niet aan onze stad voorbij.

En hoewel dit niet direct naar voren komt blijkt er toch een belangrijke constante factor aanwezig te zijn, tot in de huidige tijd toe. De grootse handelspartner van Nederland is Duitsland. En dit al minstens tweeduizend jaar lang het geval te zijn. Vaak vormden we een geheel met dit land. In de Romeinse Tijd als neder-Germanië met Keulen als hoofdstad. En later als onderdeel van het Heilig Roomse Rijk, waarvan onze eigen Hollandse graaf Willem II nog enige tijd koning en bijna, als hij niet vroegtijdig was gestorven, keizer was.

Als archeologen in Vlaardingen materiaal terugvinden dat niet lokaal of uit Nederland komt, is dit bijna altijd uit Duitsland afkomstig. Met name uit het gebied dat ruwweg tussen de Maas en Rijn ligt, tot in het Westerwald aan toe. Ook wel meegesjouwd met handelsreizigers te voet, maar waarschijnlijk toch vooral over de rivieren zal al dat materiaal bij ons terecht komen zijn. Het was dus niet enkel klei en zand wat met het rivierwater uit Europa naar ons toekwam.

Boheems glas

‘Europese’ straatnamen in Vlaardingen

Ron Hoekstra,
comité Open Monumentendag

De naam van ons werelddeel Europa is afgeleid van de gelijknamige dochter van de Fenicische koning Agenor uit de Griekse mythologie. Zij is door de oppergod Zeus naar Kreta ontvoerd. Eerst droeg alleen het vasteland van Griekenland die naam.

Europa staat nu voor het continent én voor de diversiteit van culturen van de inwoners. “Europa” wordt ook vaak voor de Europese Unie gebruikt (dus als deel van het geheel).

Straatnamen

De wijk Holy, met name het noordelijk deel, is begin jaren '70 ontwikkeld. De straten zijn ingetekend en het college van B&W doet – zoals nu nog steeds gebruikelijk is – op basis van ambtelijke ondersteuning voorstellen aan de gemeenteraad voor de straatnaamgeving. De straat die als ontsluiting van de wijk

ten noorden van de Holysingel ligt, krijgt de naam Churchillsingel. In het voorstel wordt aangegeven dat het het voornemen is om aan een deel van de wijk namen te verbinden van buitenlandse staatslieden, die betekenis voor Europa hebben gehad. Er werden al wat namen genoemd: Adenauer, Robert Schuman, De Gasperi, Paul Henri Spaak, Charles de Gaulle, Briant en Stresemann. In 1982 komen de voorstellen voor de naamgeving van de Adenauerlaan en de Robert Schumanring. Het is wel leuk om te vermelden dat voor die laatste straat eerst de naam Europaring genoemd werd. Maar er was al een Europaboulevard (noot : Euro-paring is dus vermeden).

Op 16 juni 1989 volgt het raadsvoorstel voor de namen van de overige straten ten noorden van winkelcentrum De Loper. Het gaat om de Jean Monnetring, de Gustav Stresemannring, de Aristide Briandring en de Paul Henri Spaakring. Die laatste was in het voorstel eerst George Marshallring; maar die is er niet geko-

men. Men heeft het bij Europese pioniers voor de Europese eenwording gehouden.

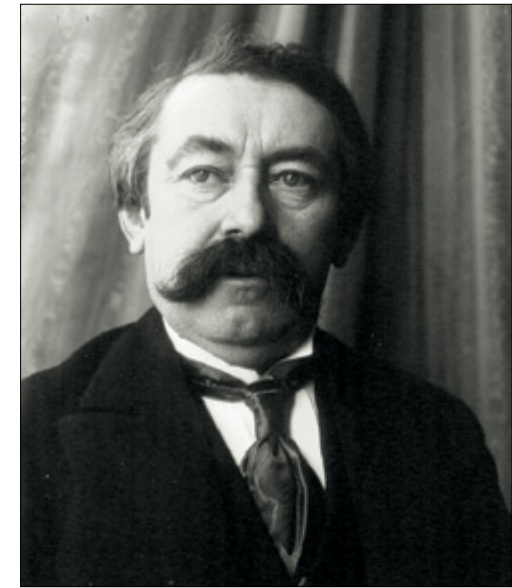
Tijdens een bijeenkomst van potentiële kopers van de te bouwen huizen wordt de vraag gesteld wat voor mannen het zijn, die hun naam aan een straat verbonden hebben gekregen. De makelaar weet iets van Robert Schumann en antwoordt dat het naar zijn mening componisten zijn, maar Schuman (met één n) is uiteraard een staatsman. Ook opmerkelijk is dat in mei 1990 naar aanleiding van bezwaren van de toekomstige bewoners het makelaarskantoor een brief stuurt met het verzoek tot wijziging van de straatnaam Gustav Stresemannring. Men vond het een beladen “Duitse” naam, die te lang is en waarvan de uitspraak on-Nederlands is. Het College wijst dit verzoek af onder vermelding van het feit dat reeds in 1989 het besluit is genomen om straten te vernoemen naar personen die zich hebben ingezet ten behoeve van de Europese eenwording, zoals Robert Schuman, Konrad Adenauer en Winston Churchill. Ook wordt gememoreerd dat de straatnaamborden reeds gemaakt zijn en dat de kosten voor andere borden fl 750 zouden bedragen, wat niet groot is. Er komt geen advies aan de Raad en op het emotionele bezwaar wordt niet ingegaan.

De vernoemingen van Europese pioniers

Hier volgt van de vernoemde politici een schets van hun activiteiten (en zo mogelijk een plaatje) in een historische volgorde, die van na WO I én van na WO II.

Aristide Briand (1862-1932)

Frans staatsman. Eén van de eerste politici die na WO I naar een gezamenlijk Europa streefde. Hij ontving in 1926 de Nobelprijs voor de Vrede samen met Chamberlain en Stresemann. Hij presenteerde in 1929 in Genève een gezamenlijk project voor samenwerking tussen verschillende Europese landen.

Aristide Briand

Gustav Stresemann (1878-1929)

Duits politicus. Rijkskanselier en minister van Buitenlandse zaken. Winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede (1926). Hij streefde naar verbetering van de relatie tussen Frankrijk en Duitsland na de Eerste Wereldoorlog.

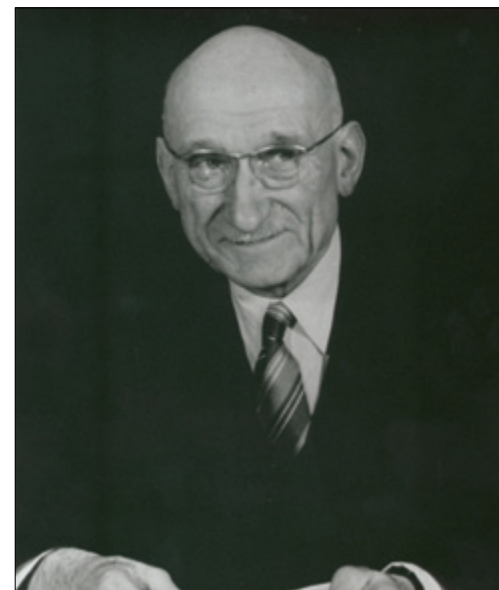
Jean Monnet (1888-1979)

Frans politicus en zakenman. IJveraar voor de Volkenbond en de EEG na de Tweede Wereldoorlog. Hij ontving in 1977 de Erasmusprijs en wordt samen met Schuman beschouwd als “vader van Europa”.

Jean Monnet

Robert Schumanring
(Funda) en zijn naam-
gever

Konrad Adenauer

Robert Schuman (1886-1962)

Premier van Frankrijk (1947-1948). Hij speelde een leidende rol in de Europese eenwording en werkte samen met Adenauer en Monnet aan de Frans-Duitse vriendschap. Hij was in 1950 de initiatiefnemer voor de Europese Kolen en Staal Gemeenschap (EGKS) en stelde een verklaring op die het fundament voor de Europese samenwerking vormde (Plan Schuman-Monnet). Samen met Monnet wordt hij “vader van Europa” genoemd.

Winston Churchill
(onder) en rechts Paul
Henri Spaak.

Winston Churchill (1874-1965)

Premier van Groot-Brittannië en leider van de Geallieerden in WO II. Hij kreeg in 1953 de Nobelprijs voor letterkunde voor zijn Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

Konrad Adenauer (1876-1967)

Duits staatsman. Kanselier van de Duitse Bondsrepubliek (1949-1963). Voorvechter van de Europese en Atlantische eenheid.

Paul Henri Spaak (1899-1972)

Belgisch politicus (o.a. premier en minister van Buitenlandse Zaken). Opsteller van het ‘Spaakrapport’ in 1959. Oprichter van de EEG en Eurotom. Hij speelde een belangrijke rol bij de verdragen van Rome. Secretaris-Generaal van de NAVO (1957-1961).

Zijn er nog meer ‘Europese’ straten in Vlaardingen?

Op het eerste gezicht horen hier de Engelsche Boomgaard en de Fransenstraat thuis, maar dat is niet het geval.

De **Engelsche Boomgaard** komt van de

boomgaard van Engel Engelsz. en de **Fransenstraat** dankt zijn naam aan metselaar Frans Dircksz. Boomgaard (Frans z’n straat dus) die rond 1600 daar een rij huizen bouwde.

Wel kennen we in Holy nog de hoofdstedenbuurt met vele namen van Europese hoofdsteden.

Naast de Amsterdamlaan als uitsluitingsweg vanaf de Lepelaarsingel zijn de volgende steden vernoemd: Bern, Bonn, Brussel, Copenhagen, Lissabon, Londen, Luxemburg, Oslo, Parijs, Madrid en Wenen. Waar hoge galerijflats aan de weg staan, is bij de ingang in grote letters de naam aangegeven. Op de Parijslaan en het Oslopad staan geen woningen. Tussen de flats staan in de ruime plantsoenen op drie plaatsen beeldhouwwerken van Jan-Carel Koster. Deze vormen sinds 2013 samen een route met beelden die respectievelijk Londen, Wenen en Madrid verbeelden.

Al met al mogen we wel concluderen dat de Vlaardingse straten Europees niet onderbe-deeld zijn.

Wenen (boven) en Madrid, sculpturen van beeldhouwer Jan-Carel Koster.

Duitsers in Vlaardingen, 18e eeuw

Harm Jan Luth-Mulders,
stadsarchivaris

Naar aanleiding van het thema van de Open Monumentendag van 2017 (Boeren, burgers en buitenlui) schreef ik vorig jaar in Tijd-Schrift 145 onder de titel ‘...en buitenlui’ een artikel over migratie.

Ik liet daarin zien dat vrijwel alle Vlaardingers (afstammend van 2 ouders, 4 groot-

Poorterboeken, 1555-1810

In deze boeken werd bijgehouden wie poorter – burger in volle rechten – was. Het poortrecht ging over van vader op zoon, maar was voor nieuwkomers ook tegen betaling te verkrijgen. Bij het afleggen van de poortereed werd in de meeste gevallen genoteerd waar de nieuwe inwoner geboren was.

Akten van indemniteit, 1705-1810

Stadsbesturen hadden geen trek in nieuwkomers die zich in hun stad wilden vestigen maar vanwege hun armlastige situatie op korte of langere termijn potentiële steuntrekkers waren.

Om die reden eiste ook het Vlaardingse stadsbestuur van mensen die van elders naar hier kwamen, een verklaring van het bestuur van hun geboortestad of -dorp of van hun kerkenraad, dat men financieel voor hen garant zouden staan, ‘indien zij tot armoede mochten komen te vervallen, wat God genadichlijk verhoede’. Met deze verklaring werd het ontvangende bestuur ‘geïndemneerd’ oftewel bij voorbaat schadeloosgesteld.

En uiteraard werden deze ‘borgbrieven’ zoals ze ook wel worden genoemd, zorgvuldig in het archief van de stad bewaard om als de nood onverhoopt aan de man was, bij het bestuur of de kerk ginds te kunnen declareren. Voor ons nu is het – naast de poorterboeken – een mooie bron om de herkomst van ons voorgeslacht te kunnen traceren.

Lidmatenregisters, 1784-1886, 1914

De protestantse kerken hielden bij wie belijdend lid was en als iemand ‘van buiten’ zich bij de kerk voegde, dan kon dat met een attestatie (verklaring) van de kerk waarvan men eerst elders lid was. Ook zo komen we dus de herkomst op het spoor.

Volkstellings- en bevolkingsregisters, 1812, 1814-1821, 1829, 1839, 1850-1939.

De gemeenten hielden – net als nu met de digitale Basisregistratie Personen (BRP) – bij wie binnen hun grondgebied woonden. Daarbij werden in ieder geval geboorteplaats, geboortedatum, religie, beroep en adres genoteerd.

Duitsers

In het hiervoor genoemde artikel ‘...en buitenlui’ kwamen Vlaamse kleermakers en lakenhandelaren rond 1600 voorbij en verder nog een Duits vluchtelingengezin uit 1709 en drie Fransen, een Zweed, een Deen en een Spanjaard die in de 17e-18e eeuw poorter van Vlaardingen werden.

De meeste immigranten in Vlaardingen waren echter van Duitse oorsprong en in deze bijdrage richt ik mijn vizier in het bijzonder op de Duitsers die zich hier tussen 1740 en 1810 met zo’n borgbrief vestigden en wier DNA soms nog volop onder ons is.

► Hermann Hinrich **Alers** (1770-1834) trouwt in 1802 met de Vlaardingse Everina Hooze-

mans (1775-1829). Hij komt vlak daarvoor met zo’n fraai gezegelde – maar in moeilijk leesbare Duitse hanepoten opgestelde – verklaring van zijn ‘pastor’ vanuit Oerdinghausen naar Vlaardingen. Drie jaar later wordt hij als Herman Hendrik **Aalders** door het stadsbestuur benoemd tot stadszakkendrager. Van hem stammen vele Vlaardingers (Aalders, Van den Berg, Bergwerf, De Boer, Bot, De Bruijn, Brussaard, Droppert, Van Gemeren, De Koning, Maat, Du Mortier, Pluimgraaf, Schilder, Struijs, Van der Velden, Verhagen, Verhoeff, Verhoeven, De Winter, Van Witsenburg, Zandbergen en Zevenhuijsen) af.

► De in 1796 in Rotterdam getrouwde chirurgijn Coenraad Nicolaas **Biegmann** (1763-1826) vestigt zich in dat jaar vanuit Altenkirchen in Vlaardingen. Omdat hij geen borgbrief bij zich heeft, stelt de Vlaardingse reder Gijsbertus Martinus Roering zich tot 300 gulden voor hem borg; ook dat was dus een mogelijkheid. Na zijn dood vertrekt zijn weduwe Maria Obijn in 1827 met haar kinderen naar Leiden, zo blijkt weer uit het hiervoor genoemde lidmatenregister van de Hervormde kerk.

► Klerenbleker Matthias **Bovens** uit Berg (Gülick) komt hier met zijn borgbrief d.d. 5 februari 1798 en sticht een gezin, waaruit o.a. nazaten met de achternaam Hoogerwerf.

► De 26-jarige Johann Bernard **Kethman** levert zijn borgbrief uit Lohne (Oldenburg) d.d. 12 november 1788 in bij het stadsbestuur van de haringstad, maar van hem verder geen spoor.

► De 45-jarige kleermaker Machiel **Knauer** die zonder borgbrief uit Duitsland naar Vlaardingen komt, laat de Vlaardingse metselaar Adrianus Spaan en kleermaker Alexander Zegers op 13 juli 1792 bij de notaris verklaren voor hem borg te staan. Dat was ook

Aaltje Aalders (1902-1984) (eerst huishoudster bij en sinds 1941 echtgenote van dokter P.G. Kousemaker aan de Hoflaan 13/31), wier betovergrootvader in 1802 uit Oerdinghausen kwam.

ouders, 8 overgrootouders, etc.) buitenlands bloed hebben.

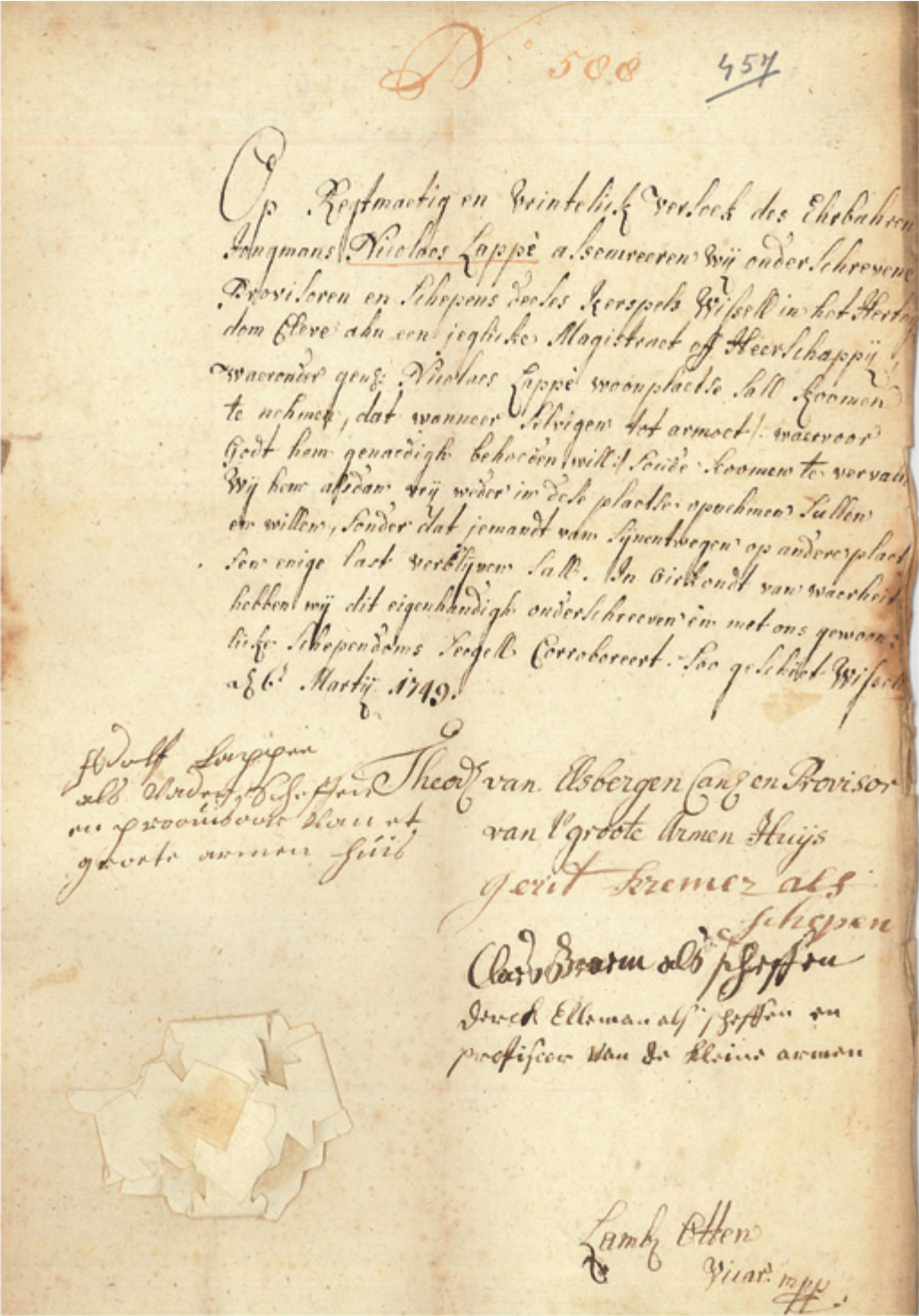
Veel Europeanen – met name Vlamingen, Fransen en Duitsers – kwamen naar onze contreien, in de 16e-18e eeuw vaak op de vlucht vanwege geloofsvervolgingen, in de eeuwen daarna veelal op grond van economische overwegingen.

Bronnen voor migratie

Bij het Stadsarchief berust een aantal bronnen om (buitenlandse) herkomst uit te kunnen herleiden.

Akte van indemniteit
voor Nicolaes Lappé uit
Wissel, 6 maart 1749.

wel nodig, want hij trouwt hier een maand later met de uit een welgestelde Vlaardingse familie afkomstige Maria Arijensd. den Back. Omdat de bruid al 50 jaar was, kwam hieruit geen nageslacht voort.

Volgens de notariële akte kwam Knauwer uit Duitsland, volgens zijn overlijdensakte uit Saksen en in het volkstellingsregister uit 1812 vinden we Lübeck als geboorteplaats. Een hele speurtocht dus voor wie hem terug zou willen vinden.

► De meeste Duitse immigranten zijn protestant, maar in 1749 meldt zich in Vlaardingen de rooms-katholieke Nicolaas **Lappé** uit Wissel (net over de grens in Kleef) met een borgbrief van de armmeesters van Wissel. Hij trouwt in 1750 met de Schiedamse Ida Dik-kenberg en woont tot zijn dood in 1790 in Vlaardingen. Van hun vier kinderen blijft alleen zoon Adulphus in leven, die pastoor in Wijk aan Zee wordt.

► De 25-jarige Johann Carl **Maurer** uit Freuenthal komt in 1778 in Vlaardingen zijn geluk beproeven, maar na zijn binnenkomst is ook van hem geen spoor meer van hem te vinden.

► Van de kinderen van de in Saerbeck geboren en in 1757 in Maassluis belande broers Christianus (1721) en Nicolaas (1726) **Notmeijer** zijn daarentegen vele Vlaardingse nazaten bekend. Vele leden van de families Boeije, Den Boogert, Van Geest, Van den Heuvel, Huisman, De Jong, Van der Linden, Martens, Meijer, Notmeijer, Odijk, Post, Reij, Spoorman, Verhart, Vermeulen, Waltman en De Wit stammen van hen af.

► Dat geldt ook voor de in Nassau-Hadamar geboren en via Utrecht en Maassluis in 1787 in Vlaardingen terechtgekomen Heinrich **Opre** en zijn vrouw Suzanna van der Vaart. Vele Vlaardingers uit de families Becker, Van den Berg, Van den Boogert, Van Doorenmaalen,

Halkes, Huibers, De Koning, Van der Lugt, Mersch, Notmeijer, Opre, Van Rooijen, Strunk, Verburg, Vink, De Wit, Van der Zwet en Van Zwieten hebben dit echtpaar onder hun voorouders.

► De 25-jarige broodbakker Swiebertus (mooie voornaam) **Pesch** uit Uerdingen vindt Lodewijk Jongbloed uit Schiedam bereid om op 11 april 1810 voor hem in Vlaardingen borg te staan. Hij trouwt er een halfjaar later met Petronella Maria Paalvast. Zij krijgen negen kinderen, maar deze sterven allen zonder nageslacht.

► Suikerbakker Karel Arnoldus **Poortman** uit Mulheim am Ruhr, meldt zich in Vlaardingen met een borgbrief d.d. 20 mei 1788 van zijn halfbroer Bernardus Poortman en Cornelis van der Hoeven, beiden te Maassluis. Hij is één van de voorvaders van vele Vlaardingers uit de families Baggus, Den Broeder, Drop, Eijkelenboom, Van der Hoeven, De Jong, Kornaat, Van Leeuwen, De Ligt, Van der Meer, Niemantsverdriet, Poortman, Verboom, De Vries en Wimmers.

► Johan Börg **Reeb** die zich vanuit Bruchendücken in Vlaardingen met een borgbrief d.d. 1 mei 1762 meldt, blijft verder in nevelen gehuld.

► Joris **Reekers** (1731-1808) komt 26 februari 1755 met een fraaie aanbevelingsbrief uit Hopster (Münster), trouwt een meisje uit Kethel en gaat in Vlaardingen wonen. Uit hun acht kinderen is enig nageslacht bekend. Zo trouwt hun oudste dochter met de Maassluise wethouder Hendrikus Johannes van Hulst.

► Dirk Pietersz. **Roskam** en zijn vrouw Dorothea Hendriks emigreren van Hamburg naar Vlaardingen en krijgen een borgbrief mee, gedateerd 18 maart 1770. Dat is niet alleen het begin van de familie Roskam te Vlaardingen,

De gezusters Elizabeth Antoinette (1880) en Gerarda Johanna (1882) Poortman, dochters van de vermogende reder A.K. Poortman, wiens overgrootvader in 1788 uit Mulheim am Ruhr naar Vlaardingen kwam.

maar ook honderden Vlaardingers uit de families Den Boer, Van der Borden, Borsboom, Bos, Brouwer, Drop, Figuee, Van Gijn, Hakbijl, Hoogerwerf, Ho(o)zeman, Van der Knaap, Korver, De Ligt, Van Minnen, Mooij, Ritter, Sas, Schilder, Van Sprang, Stigter, Van Toor, Vermaas, De Zeeuw en Van Zeventer, mogen hen tot hun voorouders rekenen.

► Spekslager Joannes Georgius **Rübenkamp** komt uit Mulheim am Ruhr naar Vlaardingen, waar hij in 1809 trouwt met de uit Recklinghausen gekomen Joanna Mechtildis Hentze. Allebei hebben ze daarvoor (1809 en 1806) hier hun borgbrieven afgegeven. Uit dit huwelijk komt geen nageslacht, maar wel uit dat van zijn broer Heinrich Rübenkamp. Diens laatste nazaat sterft in Vlaardingen in 1927.

► Kleermaker Johann Georg **Sattler** komt met zijn akte van indemniteit d.d. 2 februari 1785 uit Rodheim, maar hij komt in de Vlaardingse bronnen verder niet meer voor.

► In mannelijke lijn sterft het nageslacht van de op 7 april 1780 binnengekomen Georg Maurits **Schoel** uit Kleef in Vlaardingen in 1825 uit, maar tot op de huidige dag leven in

Vlaardingen mensen met een stukje DNA van hem en zijn dochters. Ik traceerde die in ieder geval bij leden van de families Den Admirant, Bos, Brobbel, Drop, Fillekes, Hofman, Hoogland, Krijgsman, Van der Kuij, Planken, Schepers, Stam en Van der Velden.

► Conrad **Schröder** (1756-1810) uit Oldenburg komt met borgbrief naar Vlaardingen om daar in 1805 te trouwen met de weduwe Sara Jansd. Nieuwstraten (1755-1839). Vanwege de leeftijd van de bruid, geen nageslacht hier.

► Van de in 1716 in Crange geboren Heinrich Wilhelm **Schulte**, die ook in Vlaardingen terecht komt, is behalve diens borgbrief d.d. 7 mei 1754 niets bewaard gebleven.

► Het gebeurde niet zo vaak, maar begin 1805 komt een weduwe met haar twee dochters naar Vlaardingen met een borgbrief van Rees. Het betreft Johanna **Smits-Ruis** (1741-1817) en uit die twee dochters stammen Vlaardingers met de achternamen Van Hacht, Kusters, Verburgh en Zanders.

► Arbeider Johann Heinrich **Uchtrop** (1755-1823) komt als weduwnaar in 1783 uit Hies-

feld naar Vlaardingen waar hij in 1791 trouwt met een Vlaardingse jongedochter van 42 jaar. Daar komen geen kindjes meer van.

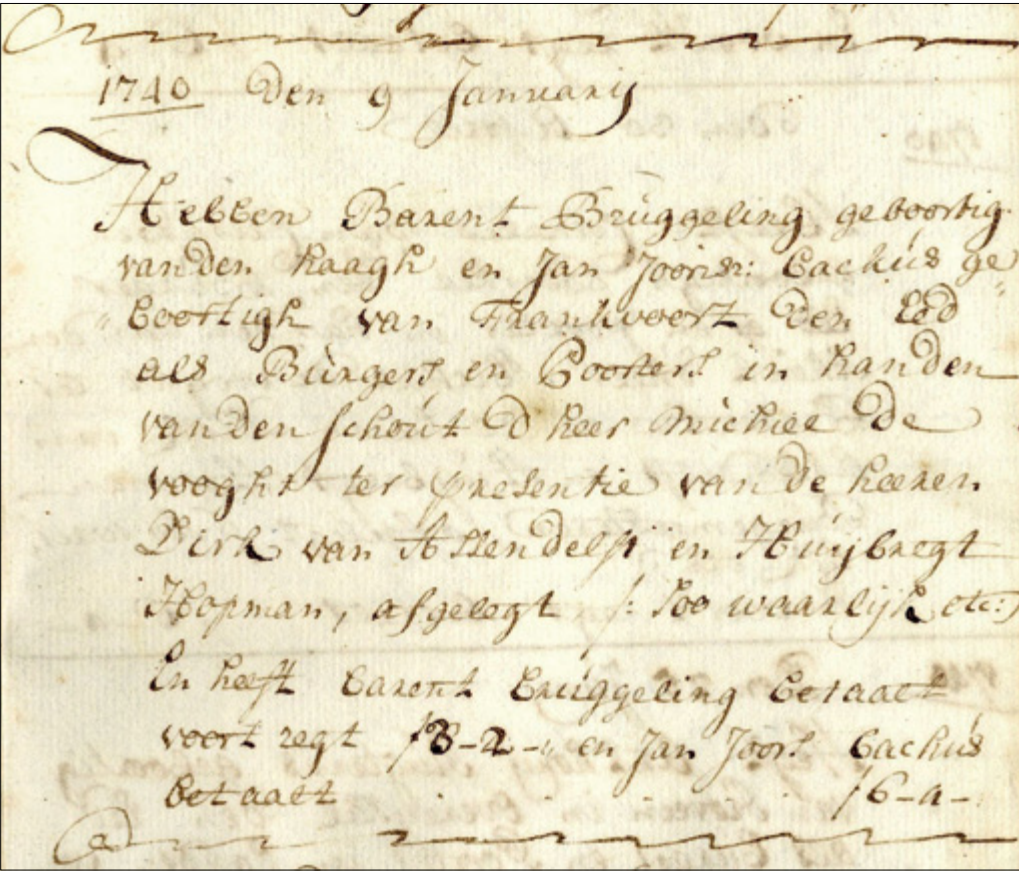
► Jan **Wijnschenk** uit Kleef, die med. doctor is en 22 november 1744 in de rooms-katholieke kerk van Vlaardingen met Jannetje Pietersd. van der Salm trouwt, kan dat alleen maar doen dan na vertoning van zijn borgbrief die hij een halfjaar eerder meekreeg van zijn parochie. Hieruit worden drie kinderen geboren en uit zijn tweede huwelijk in 1753 met Elisabeth Baak nog twee, maar deze komen verder niet meer voor.

Deze 23 borgbrieven beslaan nog maar een deel van de Duitse immigranten in 18e-eeuws

Vlaardingen, want in het poortboek treffen we nog vele anderen aan. Om dit Tijd-Schrift niet te dik te maken, noem ik daaruit tot slot nog slechts twee stamvaders van nog steeds bekende families met zeer vele nazaten in en rond Vlaardingen:

Op 9 januari 1740 legt Jan Joorisz. **Backus** (hij noemt zich verder steeds Jurriaan of Jurjen Bacchus), geboortig van Frankfurt, in Vlaardingen de poortereed af.

Naast uiteraard alle Bagchussen en Baggussen, stammen leden van de volgende families van hem af: Baaïma, Van Baarlen, Bakker, Bal, Den Boogert, Boon, Bot, Van Brandwijk, Den Broeder,

Poortereed van Barent Bruggeling uit Den Haag en van Jan Joorisz. Backus uit Frankfurt, 9 januari 1740.

Havenmeester Andries Willem Baggus (1872-1944), wiens oudovergrootvader in 1740 uit Frankfurt kwam.

Van Deventer, Don, Van Dorp, Den Draak, Van Everdingen, Goedknecht, Harms, Hartman, Hartog, Van Heusden, Hoogerwerf, Van Hoogteijlingen, Kalisvaart, Van Keulen, Van der Kroon, Kroos, Langendoen, Van Leeuwen, Lekkerkerk, Van der Linden, Lohmann, Van der Lugt, Niemantsverdriet, Noordhoek, Penning, Plooi, Poot, Schep, Seen, Van Selm, Smits, Stam, Van Steijn, Struijs, Van der Vaart, Verkiel, De Vries, Wapenaar, Warnaar, De Willigen, Van der Windt, Woensdrecht, IJdo en Zebel.

► Op 2 oktober 1745 wordt Philippus **Weerheim** uit Rodheim hier poorter. Zijn omvangrijke nageslacht-rijtje – naast de families Weerheim en Weerheijm – is als volgt: Baksteen, Van den Berg, Berkhout, Boerdam, Bot, Bovenberg, Brobbel, Brons, De Brui(j)n, Drop, Eijgenraam, De Goede, Van der Hoeven, Hoogendijk, Hoogland, Van Houwelingen, De Jong, Kal, Kerkhof,

Van Keulen, Kleinjan, Van der Knoop, Van der Kooij, Ligthart, Maat, Van der Mark, Van Minnen, Mooij, Noordhoek, Poot, Reederling, Rodenburg, Van Roon, Schilder, Sneek, Van der Snoek, Verhaeren, Verkiel, Vermeer, Visser, Van Vliet, Voorburg, Van der Windt en De Zeeuw.

Wie verder zoekt in de 19e-eeuwse bevolkingsadministratie vindt nog grote aantallen Duitsers die voor korte of lange tijd hier woonden, soms zonder, soms met nageslacht tot op heden. Ik hoop hiermee opnieuw aangetoond te hebben dat vrijwel alle Vlaardingers buitenslands bloed hebben.

Boekbespreking

‘**Dubio**’ door **Karin de Roos**. Deze historische roman is een uitgave van Uitgeverij Q, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam, 2018.

Wie vindt het moeilijk afscheid te nemen van de feestelijkheden omtrent ‘1000 jaar Slag bij Vlaardingen’? Het boek *Dubio*, geschreven door Karin de Roos, biedt uitkomst.

Op zaterdagmiddag 7 april 2018 overhandigde de schrijfster het eerste exemplaar van haar boek aan Annemiek Jetten, burgemeester van Vlaardingen. Deze uitreiking vond plaats bij boekhandel Plantage Pontier, Veerplein 33-35 te Vlaardingen.

Toen ik als vrijwilliger bij Museum Vlaardingen een aantal jaren geleden Karin de Roos ontmoette had zij het boek nog niet geschreven maar Karin dacht er constant over na en deed veel onderzoek naar de middeleeuwen in onze regio. Ik bracht haar in contact met o.a. onze stadsarcheoloog en zo raakte de bal aan het rollen.

Het resultaat is *Dubio*, een historische dubbelroman die reële historische feiten verlecht met fictionele gebeurtenissen uit het heden. Zo volgt dit boek zoveel mogelijk de gebeurtenissen rond de Slag bij Vlaardingen in de elfde eeuw en deze gebeurtenissen worden dan verbonden met het heden. Vandaar de term ‘dubbelroman’.

Doel was voor De Roos het vertellen van een boeiend verhaal waarbij de historische feiten geen geweld zouden worden aangedaan. Dat is de schrijfster zeker gelukt.

Karin de Roos studeerde sociale, historische en kunstwetenschappen aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Zij is zeer geïnteresseerd in de middeleeuwen en in het combineren van heden met verleden. In *Dubio*, haar romandebuut, vervlecht zij dan ook universele thema’s zoals identiteit, oorsprong en godsdienst in het verleden en in het heden.

De Slag bij Vlaardingen vond plaats op 29 juli 1018. Deze slag wordt nog steeds beschouwd als een doorslaggevende gebeurte-

nis in de vorming van het latere graafschap Holland. Mede hierdoor groeide Vlaardingen uit tot een beduidende handelsnederzetting. Vlaardingen was zelfs langere tijd de belangrijkste verblijfplaats van de Hollandse graven.

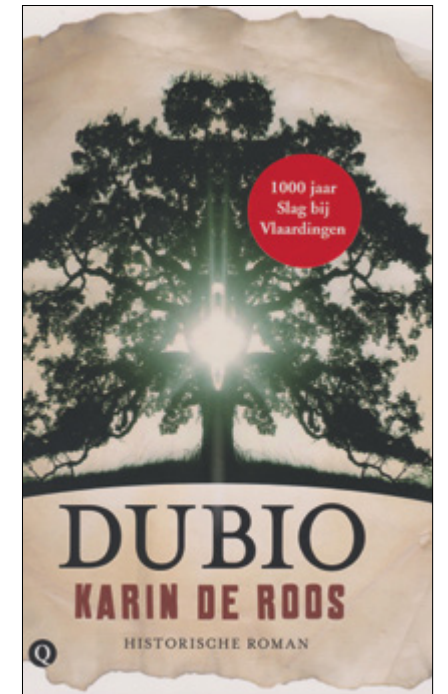
In het eerste en tegelijkertijd grootste deel van het boek heeft De Roos getracht een verhaal in een correct middeleeuws decor te plaatsen. Het tweede deel van het boek begint op pagina 287 en dit is het hedendaagse deel van *Dubio*. Het tweede deel is volledig fictief en speelt in de tegenwoordige tijd.

Dubio laat Vlaardingen op een heel andere, bijzondere manier zien. De schrijfster is erin geslaagd verleden en heden op een aannemelijke manier met elkaar te combineren. Bovendien leert de lezer veel over Vlaardingen en hoe het er hier uitzag in de middeleeuwen.

Achter in het boek is een tijdlijn, een overzicht met fictieve en historische personages en een overzicht met geraadpleegde bronnen.

Het boek telt 421 pagina’s inclusief bijlagen. Het boek is te koop voor € 20,00 bij Museum Vlaardingen, boekhandel Plantage Pontier te Vlaardingen, overige boekhandels in Nederland en online. *Dubio* is ook als Ebook verkrijgbaar.

(Gera van der Weijden)

Ledenactiviteiten

Het zomerseizoen is wat de Historische Vereniging Vlaardingen betreft rustig verlopen, maar wat hebben we kunnen genieten van het Haring & Bierfeest, de Slag bij Vlaardingen 1018 en het stadsspektakel.

In september nog Open Monumentendag, waarover meer informatie in dit Tijd-Schrift en dan starten we weer met het lezingenseizoen 2018-2019.

De lezingencommissie heeft voor u het volgende programma voor het winterseizoen.

23 oktober 2018 - Henk Brobbel gaat vertellen over drie generaties familie Pot en hun bedrijven.

Scheepsbouwer Joost Pot uit Slikkerveer begon in Vlaardingen op gevorderde leeftijd in 1872 een scheepswerf en bouwde vrijwel uitsluitend z'n eigen haringloggers. Verder deed hij onderzoek naar het vistuig, verbeterde de maatvoering ervan, was de uitvinder van de puntbreel en het type reepkluis dat we nu nog op de VL 92 Balder aantreffen. Zijn 6 zonen erfden na zijn dood in 1888 scheepswerf en rederij, welke ondanks het loslaten van de eigen scheepsnieuwbouw in 1893 uitgroeide tot

de grootste haringrederij in Nederland rond 1903. In 1905 stichtte Arie Pot Jz. in Duitsland een zusterrederij. In 1911 richtte Pot's kleinzoon Joost Pot Fz. een eigen rederij (Viss. Mij. Mercurius, o.a. eigenaar van de in 1912 gebouwde Balder). In 1913 volgde nog de oprichting van Viss. Mij. Vulkaan, nadat het Duitse bedrijf om uiteenlopende oorzaken was geliquideerd. Deze rederij was in feite het erfdeel van Arie Pot Jz. Nadat 2e zoon Frank en enkele andere broers ook hun erfdeel uit het moederbedrijf opeiste begon zich het einde van de oude rederij Fa. Joost Pot af te tekenen en volgde in 1933 de liquidatie. De V.M. Vulkaan was al in 1927 gestopt, zodat alleen de V.M. Mercurius nog overbleef, maar uiteindelijk in 1949 failliet werd verklaard.

Deze avond zal worden gehouden in Soenda, Soendalaan 2, 3131 LV Vlaardingen.

27 november 2018 – Frans Assenberg gaat vertellen over de "Hollandia".

De lezing zal gaan over de geschiedenis van de bekende Hollandia melkfabriek aan de Oosthavenkade; in het bijzonder het sociale van deze bijzondere onderneming. Want er was niet alleen werk met een enigszins laag salaris, men schonk er koffie, er waren gratificaties,

een speeltuin, een regeling voor ziektekosten, een pensioenfonds, men vierde feest met elkaar, er waren veel contacten onderling, men maakte muziek, samen voetbalde men, zwom, handbalde, turnde, speelde toneel. De spil was lange tijd de heer C.H. Wagenaar Hummelinck. Hij was lid van de schutterij, lid van de gemeenteraad, organiseerde een drinkwaterleiding, zorgde voor huisvesting, zuivelwinkels, vervoer, een timmerwinkel, een suikerfabriek, er was een reparatiewerkplaats, enzovoort. En hij condenseerde melk, blikte die in en verstuurde die de wereld over. Hummelinck en de zijnen hadden een unieke vorm van verheffing geschapen, een eigen universum of zuil. Een Hollandia familie volgens de wetten van Hummelinck.

Deze avond wordt gecombineerd met een extra ledenvergadering, waarover u apart wordt geïnformeerd.

De kantine van Honkbal vereniging S.C. Vlaardingen Holy is voor deze avond de locatie, Zwaluwenlaan 480, 3136 VH Vlaardingen. Parkeren aan de overzijde van de Zwaluwenlaan.

22 januari 2019 – We hebben Siebe Idzinga gevraagd de kranten uit de strenge winter van 1963 uit te pluizen. Hier is hij ondertussen druk mee bezig zodat hij in januari hier ons alles over kan vertellen.

We zijn deze avond te gast in het Zonnehuis, Dillenburgsingel 5, 3136 EA Vlaardingen. Deze lezing begint ook om 20.00. Echter in verband met het feit dat de bewoners rond negenen meestal naar bed willen gaan, is er een voorprogramma van 19.00 tot 19.45 waarin we oude foto's van Vlaardingen tonen. Wilt u dit ook bijwonen? Geen probleem. U bent welkom. Tussen 19.45 en 20.00 pauzeren we dan even om de lezing van Siebe voor te bereiden en kunnen de mensen voor de lezing in de zaal een plek zoeken.

26 februari 2019 - Mart Mosterd zal ons in februari vertellen over de Broekpolder. Dit wordt een gecombineerde lezing met Natsec.

De locatie is de kantine van kanovereniging Natsec, Watersportweg 40, 3138 HD Vlaardingen. In verband met capaciteitsproblemen moet u zich van tevoren opgeven.

Meer informatie leest u in het volgende Tijd-Schrift.

26 maart 2019 (Algemene Ledenvergadering) – Nadat we eerst de ALV houden, zal Jan van Hees na de pauze een lezing geven over de Geuzen.

Aanleiding voor deze lezing is het boekje in de serie van 't Oft naar 't Oofd: Gewapende Burgers, de bakermat van de Vlaardingse Geuzen.

Zoals vanouds zullen de ALV en de lezing worden gehouden op "t Groen", het Groen van Prinstererlyceum, Rotterdamseweg 55, 3135 BG Vlaardingen

23 april 2019 – Harm Jan Luth-Mulders geeft voor ons een lezing over Vlaardingse Straatnamen, naar aanleiding van het komende boek over Vlaardingse straatnamen.

Er wordt nog druk gezocht naar een geschikte locatie. Meer informatie leest u in het volgende Tijd-Schrift.

Alle avonden, ook ledenvergaderingen beginnen om 20.00 uur.

Over een eventuele excursie hebben we nog geen nieuws. Nadere informatie volgt nog hierover.

De Commissie Ledenactiviteiten verzorgt de lezingen en excursies. Zij staat altijd open voor suggesties!

Coördinator: Ernst Lohmann

Leden: Els van Dijk, Han van Elk, Tineke van der Hoek, Arie Stolk.

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl
e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

't Verleden keert niet weer, 't geheugen roept terug

Vrienden en familie bezworen mij dat ze op school niets geleerd hadden over 1018 Slag bij Vlaardingen. Wel, ik heb zo'n kleine zeventig jaar geleden op een goede Vlaardingse lagere school gezeten, waar meester E. ons met een aanwijfsstok als zwaard, zo ongeveer voordeed hoe Dirk III tol hief aan schepen die aan Vlaardingen voorbij voeren, om boos kijkend van achter zijn snor, te laten zien hoe boos de Duitse keizer wel was.

Met de Slag bij Vlaardingen in 2018 in de Broekpolder, keerde die van 1018 niet weer, maar 't was zeker zo onderhoudend als 't verhaal van mijn gewaardeerde schoolmeester dat die zomermiddag in 2018 in mijn geheugen werd teruggeroepen.

't Verleden keert niet weer, 't geheugen roept terug. Het verleden wordt wel beschreven en vertoond, bijvoorbeeld door de Historische Vereniging Vlaardingen. Voor 'echte Vlaardingers' met als belangrijk bijproduct dat het geheugen terugroept.

Zo zag ik de omslag van het boekje van de lagere school, een foto van de oude Hoogstraat, las over de melkfabriek van Hollandia, las over de Vlaardingse Melk Centrale en zag ik onze dokter van toen in de kroniek van vijftig jaar geleden. Onze zojuist vertrokken huisarts verwacht ik straks in de kroniek van 2018. Echte Vlaardinger? Voorkom geheugenverlies!

Met een Jaarboek, TijdSchriften, lezingen en excursies, met het lidmaatschap van de Historische Vereniging Vlaardingen keert het verleden niet terug, maar roept 't geheugen terug van 'echte Vlaardingers' en bevordert het Vlaardingse burgerschap van de buitenlui. Buurman al lid?

Website www.hvv-vlaardingen.nl, e-mailadres info@hvv-vlaardingen.nl.